

Eftirspurn og hagvöxtur

Innlend eftirspurn einkaaðila

Kröftugur vöxtur einkaneyslu á fyrri hluta ársins ...

Árstíðarleiðrétt neysluútgjöld heimila jukust um 4% milli fjórðunga á öðrum ársfjórðungi (mynd III-1). Einkaneysla jókst um 13,5% milli ára sem er mesti ársvöxtur einkaneyslu á einum fjórðungi síðan á öðrum ársfjórðungi 2005. Vöxturinn var í ágætu samræmi við ágústspá *Peningamála* en þar var gert ráð fyrir 14% vexti.

Á fyrri helmingi ársins jókst einkaneysla um 11,4% milli ára. Þessi mikli vöxtur endurspeglar almennt sterka stöðu heimila þar sem kaupmáttur ráðstöfunartekna hefur aukist töluvert og hreint virði heimila farið vaxandi. Einnig hefur mikill vöxtur verið í kaupum heimila á ýmissi þjónustu, sérstaklega ferðalögum, frá því að almennum takmörkunum sem settar voru á í heimsfaraldrinum var aflétt. Þetta má t.d. sjá í miklum vexti kortaveltu Íslendinga erlendis (mynd III-2).

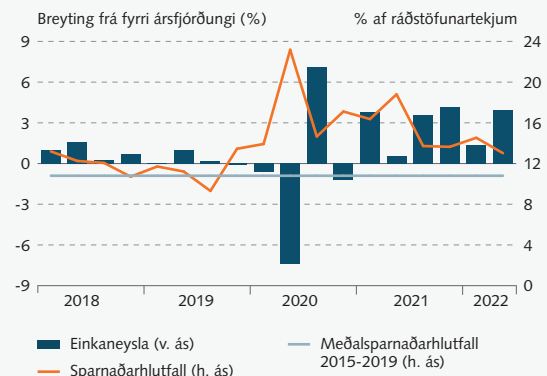
... en útlit fyrir hægari vöxt einkaneyslu á seinni hluta ársins

Leiðandi vísbendingar benda til þess að eftirspurn heimila hafi aukist áfram á þriðja ársfjórðungi. Útlit er þó fyrir hægari vöxt það sem eftir lifir árs enda líklegt að gengið hafi á uppsafnaðan ferðavilja undanfarið eftir ferðatakmarkanir á farsóttartímabilinu. Heldur hefur hægt á ársvexti kortaveltu (mynd III-3). Þá fækkaði nýskráningum bifreiða (án bílaleigna) í júlí og ágúst um 4½% frá fyrra ári eftir samfellda fjölgun milli ára síðustu tólf mánuði þar á undan. Líklegt er að mettnaráhrif eftir mikla fjölgun á kaupum á nýjum rafbílum á fyrri hluta ársins skýri að mestu leyti þá þróun. Að auki bendir nýjasta könnun Gallup um fyrirhuguð stórkaup til þess að heimili ætli að draga úr útgjöldum til kaupa á bifreiðum og utanlandsferðum á næstunni.

Mynd III-1

Einkaneysla og sparnaður heimila¹

1. ársfj. 2018 - 2. ársfj. 2022

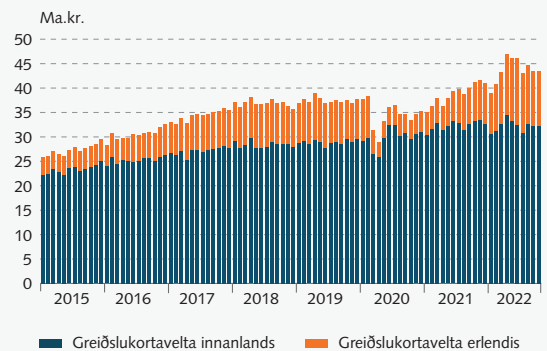

1. Við útreikning á hlutfalli sparnaðar er miðað við áætlun Seðlabankans um ráðstöfunartekjur. Árstíðarleiðréttar tölur.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-2

Greiðslukortavelta einstaklinga¹

Janúar 2015 - október 2022

1. Greiðslukort útgefin af innlendum aðilum. Velta innanlands raunvirt með visitölu neysluverðs án húsnæðis. Velta erlendis raunvirt með visitölu meðalgengis. Árstíðarleiðréttar tölur.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Væntingavísitala Gallup bendir jafnframt til þess að svartsýni neytenda hafi haldið áfram að aukast (mynd III-3). Líklega endurspeglar það áhrif aukinnar verðbólgu og minnkandi kaupmáttar en einnig þrengri fjármálaleg skilyrði í kjölfar þess að vextir hafa hækkað hratt (sjá kafla II).

Grunnsþá Seðlabankans gerir því ráð fyrir að nokkuð hafi hægt á vexti einkaneyslu á þriðja ársfjórðungi. Talið er að hún hafi aukist um 5,7% milli ára sem er svipað og búist var við í ágústspá bankans. Horfur um vöxt einkaneyslu á árinu öllu hafa jafnframt lítið breyst frá ágústspánni. Eins og þá er gert ráð fyrir liðlega 7% vexti sem yrði þá annað árið í röð þar sem einkaneysla vex um meira en 7% á ári (mynd III-4).

Spáð meiri vexti einkaneyslu á næstu þremur árum

Nýbirtar bráðabirgðatölur Hagstofunnar um þróun ráðstöfunartekna benda til þess að þær hafi aukist nokkru meira á síðasta ári og á fyrri hluta þessa árs en fyrri áætlanir bentu til. Sparnaðarhlutfall heimila hefur því lækkað minna en gert var ráð fyrir í ágúst og er enn yfir því sem það var að meðaltali fyrir farsóttina (mynd III-1).

Þótt heimilin séu svartsýnni um efnahagshorfur bendir hærra sparnaðarstig til þess að heimilin hafi meira borð fyrir báru og geti því viðhaldið hærra útgjaldastigi en áður var talið. Spá bankans um vöxt einkaneyslu á næsta ári hefur því verið færð upp á við. Talið er að hún aukist um 2,6% á næsta ári í stað 2% í ágústspánni. Líkt og í ágúst er gert ráð fyrir að hún aukist um tæplega 3% árið 2024 en hjaðni svo í liðlega 2% árið 2025. Sparnaðarhlutfall heimila helst því í um 10% af ráðstöfunartekjum allt tímabilið sem er áþekkt því sem það var að meðaltali árin fyrir farsóttina.

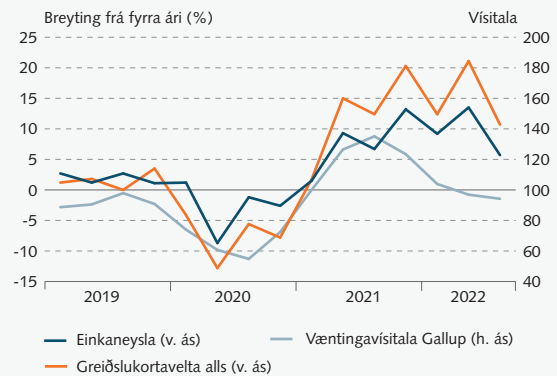
Kröftugur vöxtur atvinnuvegafjárfestingar á fyrri helmingi ársins ...

Fjárfesting atvinnuveganna jókst um 12,1% milli ára á fyrri helmingi ársins sem var lítilliga meiri vöxtur en gert var ráð fyrir í ágústspá bankans. Almenn atvinnuvegafjárfesting (þ.e. atvinnuvegafjárfesting utan stóriðju, skipa og flugvéla) jókst um fimmtung milli ára en framlag fjárfestingar í skipum og flugvélum var neikvætt (mynd III-5).

... og horfur fyrir árið í heild hafa batnað frá því í ágúst

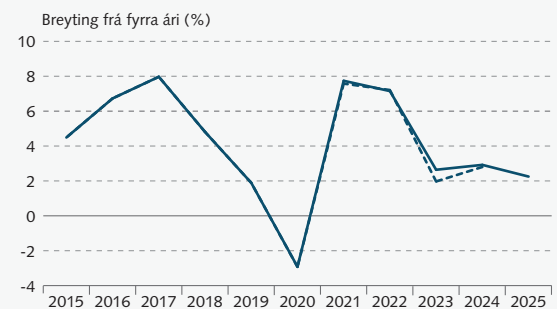
Vísbendingar eru um að fjármunamyndun atvinnuvega hafi áfram verið kröftug á þriðja fjórðungi ársins. Innflutningur almennra fjárfestingarvara á föstu gengi var tæplega þriðjungi meiri en á sama tíma í fyrra sem er þó minni vöxtur en á fyrstu tveimur fjórðungum ársins

Mynd III-3
Einkaneysla og vísbendingar¹
1. ársfj. 2019 - 3. ársfj. 2022

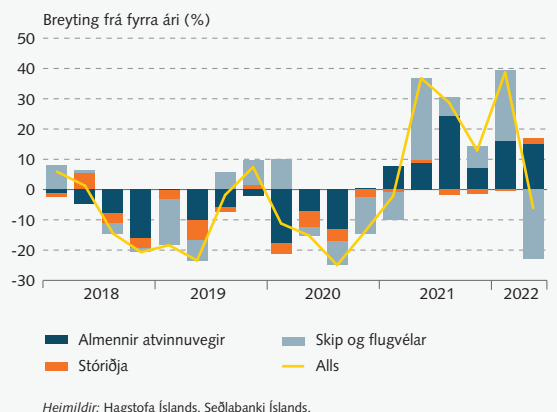
1. Greiðslukortavelta á föstu verðlagi. Væntingavísitala Gallup er árstíðarleiðrétt. Grunnsþá Seðlabankans fyrir vöxt einkaneyslu á 3. ársfj. 2022.
Heimildir: Gallup, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-4
Einkaneysla 2015-2025¹

1. Grunnsþá Seðlabankans 2022-2025. Brotalína sýnir spá PM 2022/3.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-5
Fjármunamyndun atvinnuvega og framlag undirliða¹
1. ársfj. 2018 - 2. ársfj. 2022

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

(mynd III-6). Áframhaldandi aukning veltu í byggingarstarfsemi og fjölgun starfa í greininni frá því í sumar benda jafnframt til aukinnar fjárfestingar í byggingarstarfsemi og mannvirkjagerð.

Vaxandi fjárfestingarumsvif eru einnig í samræmi við niðurstöður fjárfestingarkönnunar Seðlabankans frá því í september. Samkvæmt könnuninni áforma fyrirtæki að auka við fjárfestingu í ár um u.þ.b. 43% að nafnvirði frá fyrra ári (mynd III-7). Það er töluvert meiri aukning fjárfestingarútgjalda en kom fram í samsvarandi könnun í febrúar og mars sl. Niðurstöðurnar benda til þess að vöxtur verði í öllum atvinnugreinum en þó mest í ferðaþjónustu og flutningastarfsemi.

Niðurstöður fyrirtækjakönnunar Gallup á meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins sem framkvæmd var í ágúst og september benda einnig til þess að stjórnendur séu bjartsýnir um fjárfestingu þessa árs þótt dregið hafi lítillega úr áformum þeirra frá síðustu könnun í mars. Um þriðjungur stjórnenda áætla að fjárfesting í ár verði meiri en í fyrra eða um helmingi fleiri en þeir sem telja að fjárfesting verði minni í ár. Könnunin bendir jafnframt til þess að stjórnendur í samgöngum, flutningum og ferðaþjónustu séu bjartsýnastir á fjárfestingaráform í ár.

Vísbendingar eru því um að fjárfesting atvinnuveganna verði meiri í ár en talið var í ágústspá bankans. Talið er að almenn atvinnuvegafjárfesting hafi aukist um tæplega 16% milli ára á þriðja ársfjórðungi og að hún verði um 19% meiri á árinu öllu en í fyrra í stað ríflega 15% í ágústspánni. Atvinnuvegafjárfesting í heild er því endurskoðuð upp um 2 prósentur í 14%. Hluti af þessari aukningu er vegna jákvæðra grunnáhrifa við bókhaldslega tilfærslu úr fjármunaeign atvinnuveganna til hins opinbera (sjá nánar í umfjöllun um fjármál hins opinbera síðar í kaflanum) en aukningin endurspeglar einnig vísbendingar um kröftugri fjárfestingu í ár en í ágústspánni. Við þetta bætist aukinn vöxtur stóriðjufjárfestingar frá síðustu spá.

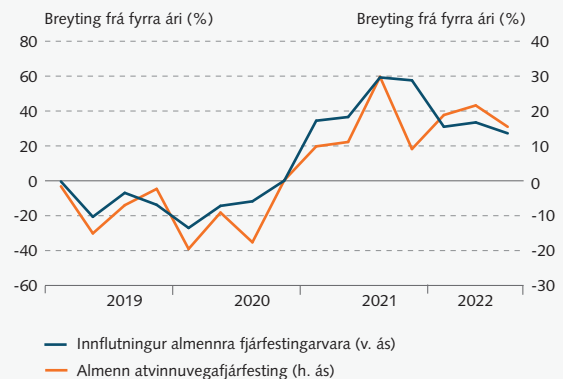
Horfur á að íbúðafjárfesting dragist saman í ár þrátt fyrir vísbendingar um auknar byggingarframkvæmdir

Samkvæmt bráðabirgðatölum Hagstofunnar dróst íbúðafjárfesting saman um 7,2% milli ára á fyrri helmingi ársins. Jafnframt voru tölur fyrir síðasta ár og fyrsta fjórðung þessa árs endurskoðaðar niður á við. Þessi veiku fjárfestingarumsvif koma á óvart þar sem þau eru ekki í takt við aðrar vísbendingar um íbúðafjárfestingu og voru undir því sem gert var ráð fyrir í ágústspá bankans (mynd III-8). Samkvæmt fyrirtækjakönnun Gallup frá því í september segjast stjórnendur í byggingariðnaði starfa við full afköst og að þeir vænti meiri fjárfestingar í ár en í fyrra. Ný könnun Húsnæðis- og mannvirkjastofnunar og Samtaka iðnaðarins gefur jafnframt til kynna að íbúðum

Mynd III-6

Innflutningur fjárfestingarvara og fjárfesting¹

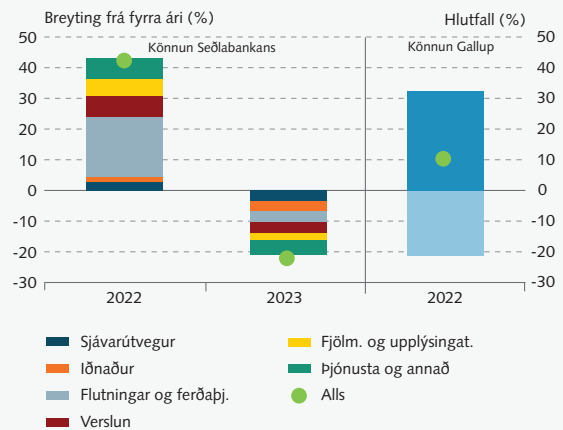
1. ársfj. 2019 - 3. ársfj. 2022

1. Innfluttar fjárfestingarvörur og flutningatæki til atvinnurekstrar (þó ekki skip og flugvélar). Almenn atvinnuvegafjárfesting er atvinnufjárfesting án stóriðju, skipa og flugvéla. Grunnspá Seðlabankans fyrir vöxt almennrar atvinnuvegafjárfestingu á 3. ársfj. 2022. Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-7

Fjárfestingaráform fyrirtækja 2022 og 2023¹

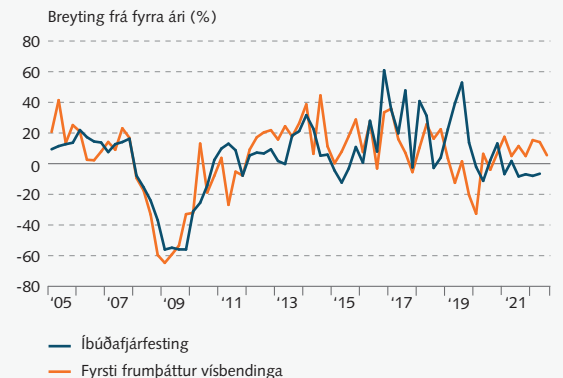

1. Könnun Seðlabankans á fjárfestingaráformum fyrirtækja (að undanskilinni fjárfestingu í skipum og flugvéllum). Könnun Gallup á fjárfestingaráformum 400 stærstu fyrirtækja landsins. Sýnd eru hlutföll fyrirtækja sem ætla að auka og minnka fjárfestingu. Heimildir: Gallup, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-8

Vísbendingar um íbúðafjárfestingu¹

1. ársfj. 2010 - 3. ársfj. 2022

1. Fyrsti frumþáttur valinna vísbendinga um íbúðafjárfestingu sem er skalaður til svo að meðaltal hans er 0 og staðalfrávik 1. Gögnin að baki matinu eru: innflutningur byggingarefnis, sementsala án sölu til stóriðjufyrirtækja og væntingar heimila til fyrnihugaðra húsnæðiskaupa. Heimildir: Aalborg Portland Ísland hf., Gallup, Hagstofa Íslands, Sementsverksmiðjan ehf., Seðlabanki Íslands.

í byggingu hafi fjölgað lítillega á höfuðborgarsvæðinu frá því í samsvarandi könnun í vor (mynd III-9). Niðurstöður könnunarinnar benda að auki til þess að fleiri íbúðir klárast á þessu ári og því næsta en gert var ráð fyrir í vor.

Þrátt fyrir vísbendingar um áframhaldandi vöxt íbúðafjárfestingar gera tölur Hagstofunnar um fjárfestingarumsvif í byggingariðnaði á fyrri hluta ársins það að verkum að nú er gert ráð fyrir að íbúðafjárfesting dragist saman um 1½% í ár í stað þess að vaxa um tæplega 6% eins og spáð var í ágúst.¹

Útlit fyrir hægari vöxt fjármunamyndunar í ár en horfur fyrir spátímabilið í heild breytast lítið

Í grunnspá bankans er gert ráð fyrir að fjármunamyndun í heild verði 5,6% meiri í ár en í fyrra (mynd III-10). Það er minni vöxtur en gert var ráð fyrir í ágúst en þar veða lakari horfur í íbúðafjárfestingu þungt. Á móti kemur að útlit er fyrir kröftugri vöxt í fjárfestingu atvinnuveganna.

Fjármunamyndun í ár er að mestu drifin af aukinni fjárfestingu almennra atvinnuvega og í orkufrekum iðnaði. Á móti vegur samdráttur í fjárfestingu í flugvélum og skipum sem rekja má til grunnáhrifa vegna mikils innflutnings skipa og flugvéla í fyrra. Grunnáhrif minni vaxtar fjármunamyndunar í ár skýra að mestu horfur á auknum vexti á næsta ári en yfir spátímabilið í heild hafa horfur lítið breyst frá því í ágúst. Eins og í ágúst er gert ráð fyrir að hlutfall fjárfestingar og landsframléiðslu verði komið í rúmlega 23% í lok spátímans. Það er um 1 prósentu umfram meðaltal síðasta aldarfjórðungs.

Hið opinbera

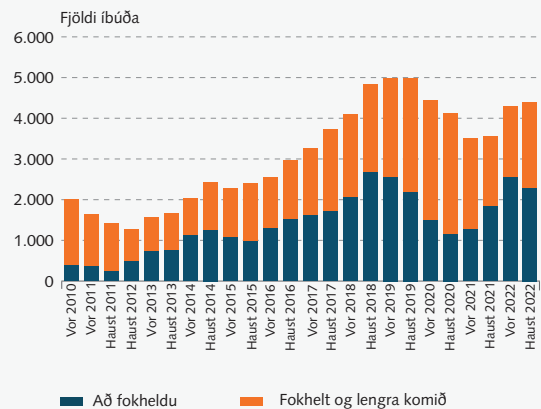
Hóflegur vöxtur eftirspurnar hins opinbera á spátímanum

Á fyrri hluta ársins jókst eftirspurn hins opinbera um 2% milli ára og dró heldur úr útgjöldum hins opinbera miðað við sama tímabil í fyrra. Eins og í ágúst er spáð um 1½% vexti samneyslu á árinu öllu en nú er gert ráð fyrir tæplega 11% samdrætti fjárfestingar hins opinbera í stað líðlega 4% vaxtar í ágúst. Það má að miklu leyti rekja til grunnáhrifa þess að fasteignir sem áður heyrðu til B-hluta Reykjanesbæjar færðust á síðasta ári í A-hluta reikninga þeirra. Þessi tilfærsla þýðir að eignirnar færast samkvæmt þjóðhagsreikningum úr fjármunaeign atvinnuveganna til hins opinbera og bókfærast því sem opinber fjárfesting í fyrra sem veldur fyrrnefndum neikvæðum grunnáhrifum

1. Eins og Hagstofan bendir á er óvenju mikil óvissa um nýjustu áætlun íbúðafjárfestingar í bráðabirgðaniðurstöðum þjóðhagsreikninga í ljósi þeirra grunnagna sem liggja til grundvallar og kann endanleg niðurstaða ársins því að verða endurskoðuð upp á við þegar fyllri gögn berast Hagstofunni.

Mynd III-9

Íbúðir í byggingu á höfuðborgarsvæðinu¹

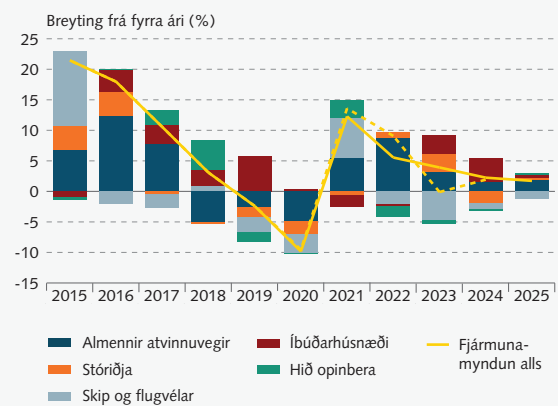

1. Samkvæmt könnunum á fjölda íbúða í byggingu sem framkvæmdar eru að vori og hausti hvert ár.

Heimildir: Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Samtök iðnaðarins.

Mynd III-10

Fjármunamyndun og framlag helstu undirliða 2015-2025¹

1. Almenn atvinnuvegafjárfesting er atvinnuvegafjárfesting án fjárfestingar í orkufrekum iðnaði og í skipum og flugvélum. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalína sýnir spá PM 2022/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

í ár. Auk þess hægir meira á fjárfestingu ríkissjóðs milli ára en áætlað var í ágústspá bankans.

Þessi mældi samdráttur opinberrar fjárfestingar í ár gerir það að verkum að eftirspurn hins opinbera í heild dregst lítillega saman í ár í stað þess að aukast um 2% eins og spáð var í ágúst (mynd III-11). Horfur eru á að vöxturinn aukist aftur á næsta ári en verði líðlega 1% að meðaltali á ári er líður á spátímann sem er svipað og spáð var í ágúst.

Aukin efnahagsumsvif og lok mótvægisáðgerða skýra viðsnúning á afkomu ríkissjóðs

Ríkissjóður var rekinn með miklum halla á síðustu tveimur árum á meðan áhrifa farsóttarinnar gætti og mótvægisáðgerðir vegna hennar stóðu yfir. Samanlagt var halli árána 477 ma.kr. eða um 7,7% af landsframleiðslu tímabilsins (mynd III-12). Í ár er búist við því að verulega dragi úr hallanum og hann verði 3½% af landsframleiðslu (miðað við A-hluta ríkissjóðs). Þar vegast annars vegar á mikill bati í frumjöfnuði og hins vegar verri vaxtjöfnuður sem rekja má til hærra vaxtastigs auk áhrifa verðbólgu á verðtryggðar skuldir ríkissjóðs.² Þetta er minni halli en gert var ráð fyrir í máispá *Peningamála* þegar bankinn lagði síðast mat á afkomu ríkissjóðs. Það má einkum rekja til þess að tekjuaukning ríkissjóðs verður meiri en búist var við enda efnahagsumsvif meiri en þá var spáð.

Á næsta ári er búist við að áfram dragi úr halla ríkissjóðs. Breytingin er þó umtalsvert minni en í ár en líkt og áður er afkomubatin að miklu leyti til kominn vegna aukinna efnahagsumsvifa og þess að mótvægisáðgerðir sem ríkisstjórnin beitti vegna farsóttarinnar framan af þessu ári renna sitt skeið. Í nýju fjárlagafrumvarpi kemur fram að nýjar áðgerðir á tekjuhlið skili ríkissjóði auknum tekjum sem nemur 0,3% af landsframleiðslu en á móti niðurfellingu tímabundinna útgjalda kemur svigrúm vegna nýrra og aukinna verkefna (sjá nánar um fjárlagafrumvarpið í rammagrein 3). Búist er við að afkoma ríkissjóðs á næsta ári verði neikvæð um 2,7% af landsframleiðslu og að halli verði á frumjöfnuði sem samsvarar um 0,8% af landsframleiðslu. Þetta er áþekk þróun og fram kemur í fjárlagafrumvarpi ársins 2023.

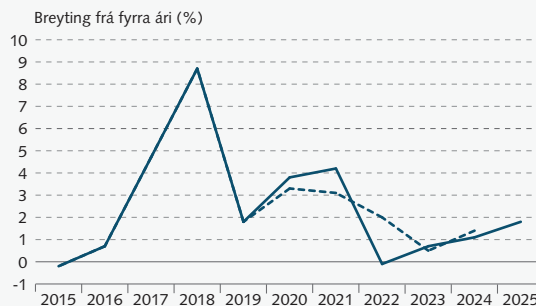
Hægfara bati undirliggjandi afkomu ríkissjóðs á næstu árum

Ein birtingarmynd mikilla stuðningsáðgerða stjórnvalda á síðustu tveimur árum kemur fram í því að frumjöfnuður ríkissjóðs versnaði samtals um rúm 5% af landsframleiðslu að teknu tilliti til hagsveiflunnar. Undir lok

2. Tekið er tillit til þess sem fram kemur í frumvarpi til fjárukalaga árið 2022 varðandi endurmat tekna í ljósi nýrra upplýsinga um álagningu og innheimtu einstakra skatta.

Mynd III-11

Eftirspurn hins opinbera 2015-2025¹

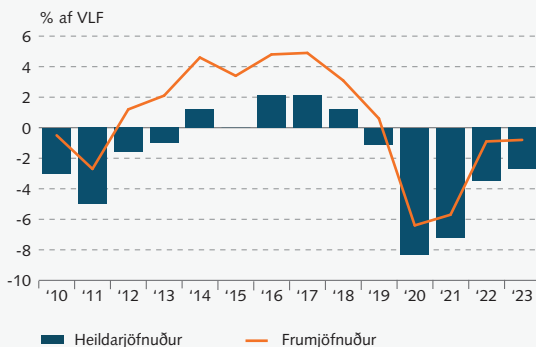

1. Eftirspurn hins opinbera í ráðstöfunaruppgjöri þjóðhagsreikninga er samtala samneyslu og fjárfestingar hins opinbera. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalína sýnir spá PM 2022/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-12

Afkoma ríkissjóðs 2010-2023¹

1. Leiðrétt er fyrir óreglulegum og einskiptisliðum. Grunnspá Seðlabankans 2022-2023. Heimildir: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

síðasta árs rann stór hluti aðgerðanna út ásamt því að kröftugur hagvöxtur veldur því að frumútgjöld ríkissjóðs lækka í hlutfalli við landsframléiðslu. Í ár er því talið að hagsveifluleiðrétt afkoma ríkissjóðs batni um 3,4% af landsframléiðslu sem er lítillaga meiri aukning á aðhaldi ríkisfjármála en gert var ráð fyrir í maí (mynd III-13).

Á næsta ári eru sambærilegir þættir sem hafa áhrif á frumjöfnuð ríkissjóðs og í ár en umfang þeirra er umtalsvert minna en í ár. Fjárfesting ríkissjóðs verður minni en áður var talið og aðgerðir á tekjuhlíð á næsta ári skila auknum tekjum umfram það sem annars hefði verið. Aðhaldsstig ríkissjóðs er því talið aukast áfram eða um ½% af landsframléiðslu. Þetta er þó minni aukning á aðhaldi en spáð var í vor sem endurspeglar að hluta grunnáhrif þess að aðhaldið eykst meira í ár. Þegar litið er til tímabilsins 2020-2023, þ.e. tímabilsins frá því að farsóttin skall á, nemur slökun á aðhaldsstigi ríkisfjármála alls 1,2% af landsframléiðslu sem er sambærilegt við það sem áætlað var í maí. Aðhaldsaðgerðir í ár og á næsta ári ná því ekki að vega að öllu leyti upp þá slökun sem varð í kjölfar farsóttarinnar. Á árunum 2024-2025 er gert ráð fyrir áframhaldandi aukningu á aðhaldi ríkisfjármála.

Utanríkisviðskipti og viðskipta-jöfnuður

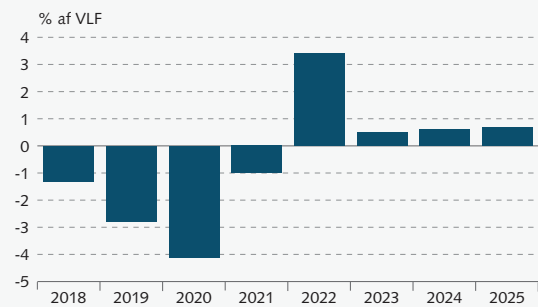
Kröftugur útflutningsvöxtur samhlíða bata í ferðaþjónustu ...

Útflutningur vöru og þjónustu jókst um 4,4% milli fjórðunga á öðrum ársfjórðungi (mynd III-14). Á fyrri helmingi ársins jókst hann um 23,3% milli ára sem er lítillaga meiri vöxtur en gert var ráð fyrir í ágúst. Hagstæðari þróun má einkum rekja til þess að þjónustuútflutningur jókst meira en búist var við eða um liðlega 73%, að hluta vegna endurskoðunar á áður birtum tölum fyrir fyrsta fjórðung ársins.

Þessi kröftugi vöxtur þjónustuútflutnings endurspeglar áframhaldandi bata í ferðaþjónustu sem tók hratt við sér á öðrum ársfjórðungi með auknu flugframboði til og frá landinu á sama tíma og COVID-tilfellum tók að fækka á ný eftir fjölgun smita í tengslum við útbreiðslu Ómíkrón-afbrigðis veirunnar í upphafi ársins. Þá var hætt að krefjast niðurstöðu COVID-prófs við komu til Bandaríkjanna og því fjölgaði skiptifarþegum ört er leið á fjórðunginn. Tekjur innlendra flugfélaga af farþegaflutningum jukust því töluvert á öðrum fjórðungi og heildartekjur af ferðaþjónustu námu um 94% af tekjum sama tímabils á árinu 2019 á föstu gengi. Meðalútgjöld á hvern ferðamann voru auk þess enn töluvert yfir meðaltali áranna fyrir faraldurinn og dvalartími ferðamanna lengri.

Mynd III-13

Breyting á hagsveifluleiðréttum frumjöfnuði ríkissjóðs 2018-2025¹

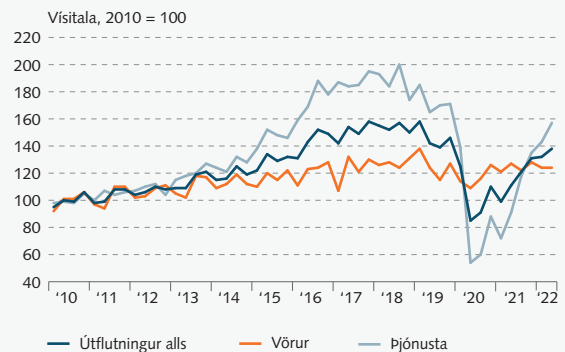

1. Leiðrétt er fyrir óreglulegum og einskíptisliðum. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Heimildir: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-14

Útflutningur vöru og þjónustu¹

1. ársfj. 2010 - 2. ársfj. 2022

1. Árstíðarleiarleiddar magnvísitölur. Heimildir: Hagstofa Íslands.

Fraktflutningar héldu einnig áfram að aukast og sögulegar tölur voru jafnframt endurskoðaðar upp á við. Á fyrri hluta ársins nam ársaukningin 27% en á móti vó 9,4% samdráttur annars þjónustuútflutnings. Þar vó þungt 69% samdráttur útflutnings tengdum afnotatekjum af hugverkum lyfjafyrirtækja en við bættist tæplega helmings samdráttur rannsókn- og þróunarþjónustu.

... sem hélt áfram á þriðja ársfjórðungi

Ferðamönnum hélt áfram að fjölga samhliða auknu flugframboði á þriðja ársfjórðungi. Í takt við ágústspá bankans voru brottfarir þeirra frá Keflavíkurflugvelli tæplega 654 þúsund sem eru nánast jafn margar og á sama tíma árið 2019. Vísendingar um útgjöld ferðamanna hér á landi á fjórðungnum benda til þess að meðalútgjöld þeirra hafi lækkað lítillega milli fjórðunga og færst nær því sem var áður en faraldurinn hófst. Að hluta skýrast hærri útgjöld þeirra að undanfögnu af því að dvalarlengd hefur verið meiri en hún var fyrir faraldurinn og var heildarfjöldi gistingu á þriðja ársfjórðungi töluvert yfir fjöldanum á sama tíma árin 2018 og 2019 (mynd III-15). Samsetning þjóðernis á fjórðungnum var einnig áfram ólík því sem var fyrir faraldurinn og hefur aukinn fjöldi ferðamanna frá Evrópu vegið á móti fáum komum frá Asíu. Horfur eru aftur á móti á að útflutningstekjur innlendra flugfélaga af farþegaflutningum hafi verið meiri á fjórðungnum en talið var í ágúst. Nýtingarhlutföll voru góð, flugfargjöld há og tekjurnar töluvert meiri en fjölgun farþega gefur til kynna. Hlutur farþegaflutninga í þjónustuútflutningi er hins vegar enn minni en fyrir faraldurinn þar sem umsvif innlendra flugfélaga eru enn minni. Einnig er útlit fyrir að tekjur af fraktflutningum hafi áfram aukist og verið meiri en búist var við.

Horfur í ferðþjónustu svipaðar og í ágúst

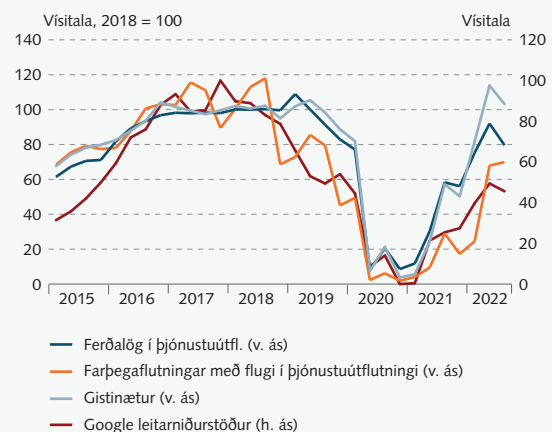
Alþjóðlegar verðbólgu- og hagvaxtarhorfur hafa haldið áfram að versna síðan í ágúst og óvissa hefur aukist (sjá umfjöllun í kafla I). Efnahagsástandið ytra virðist þó enn ekki hafa haft neikvæð áhrif á komur ferðamanna hingað til lands, útgjöld þeirra hér á landi eða áætlanir flugfélaga fyrir komandi vetur. Áætlað er að flugframboð til og frá landinu haldi áfram að aukast á næsta ári. Einnig hafa leitir að gistingu og flugi til Íslands á leitarvél Google verið svipaðar á seinni helmingi ársins og þær voru á öðrum ársfjórðungi (mynd III-15). Þá hefur alþjóðleg bókunarstaða flugfélaga haldið áfram að batna samkvæmt tölum Alþjóðasambands flugfélaga þótt bókunarstaða fyrir fjórða ársfjórðung innan Evrópu hafi heldur gefið eftir.³

3. Sjá The International Air Transport Association, *Air Passenger Market Analysis*, september 2022.

Mynd III-15

Vísendingar um umsvif í ferðþjónustu¹

1. ársfj. 2015 - 3. ársfj. 2022

1. Útflutt ferðalög og farþegaflutningar á föstu verðlagi, grunnspá Seðlabankans á 3. ársfj. Gistinguætur á öllum skráðum gistinguættum. Leitarniðurstöður út frá þáttalkani sem tekur saman tíðni fimm ólíkra leitarniðurstöðna sem tengjast ferðalögum til Íslands samkvæmt Google-leitarvélinni. Gögnin eru árstíðarleiðrétt. Heimildir: Google Trends, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Eins og í ágúst er talið að um 1,7 milljónir erlendra ferðamanna komi hingað til lands í ár og rúmlega 1,9 milljónir á því næsta (mynd III-16). Gert er ráð fyrir áframhaldandi fjölgun ferðamanna á spátímanum og að þeir verði orðnir fleiri en 2 milljónir árið 2024. Þetta mat er þó háð töluverðri óvissu, ekki síst á næsta ári vegna orkukreppunnar í Evrópu og áhrifa hennar á ferðavilja og -getu Evrópubúa. Líkt og fjallað er um í rammagrein 1 gæti fjöldi ferðamanna orðið minni og áætlanir flugfélaga breyst dýpki orkukreppan enn frekar. Á hinn bóginn gæti ferðamönnum einnig fjölgað hraðar en gert er ráð fyrir ef ferðavilji verður áfram mikill og áhrif minni kaupmáttar því minni en áætlað er.

Þrátt fyrir óbreytt mat á fjölda ferðamanna til landsins eru horfur á meiri vexti þjónustuútflutnings í ár eða 46% í stað tæplega 41% í ágúst. Það skýrist af meiri vexti þjónustuútflutnings á fyrri helmingi ársins og horfum á meiri vexti samgangna og flutninga á seinni helmingi ársins. Vegna grunnáhrifa er vöxturinn nokkru minni á næsta ári eða rúmlega 8% í stað 13% í ágústspánni.

Minni vöxtur vöruútflutnings á fyrri hluta ársins vegna endurskoðunar á áður birtum tölum ...

Vöruútflutningur dróst saman um 0,1% milli fjórðunga á öðrum fjórðungi ársins (mynd III-14). Á fyrri helmingi ársins nam ársaukningin 0,4% en í ágúst var gert ráð fyrir 1,8% vexti. Muninn má að miklu leyti rekja til endurskoðunar á áður birtum tölum fyrir fyrri helming síðasta árs en einnig var fyrsti ársfjórðungur í ár endurskoðaður niður á við.

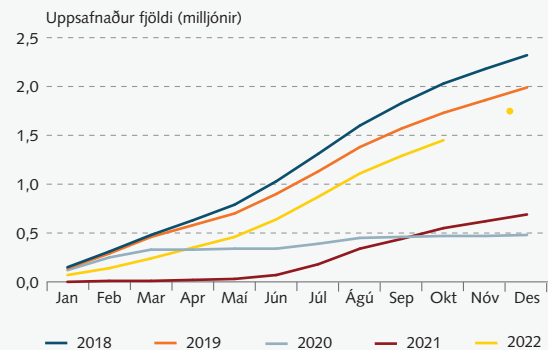
Útflutningur sjávarafurða dróst saman um 2,3% milli ára á fyrri hluta ársins, einkum vegna minni aflheimilda þorsks og samdráttar í öðrum botnfisksafurðum. Á móti vó hins vegar aukning í útflutningi loðnu og síldar. Útflutningur áls jókst um 3% milli ára og útflutningur kísilafurða jókst einnig en á móti vó samdráttur í útflutningi eldisafurða, einkum vegna veirusýkingar sem upp kom á öðrum ársfjórðungi.

... en svipaðar horfur á seinni hluta ársins og á næsta ári

Horfur um vöruútflutning á seinni hluta ársins eru áþekkar því sem spáð var í ágúst. Gert er ráð fyrir hóflegum vexti útflutnings sjávarafurða en þar vegur sögulega stór loðnukvóti á síðustu vertíð þungt en á móti kemur minni útflutningur á þorski. Mikill vöxtur útflutnings álafurða á þriðja fjórðungi ársins gerir það hins vegar að verkum að útflutningur álafurða verður meiri á árinu en áður var spáð. Vöxtur annars vöruútflutnings er hins vegar minni sem má einkum rekja til leiðréttingar á áður birtum tölum fyrir síðasta ár og fyrri helming þessa árs. Áætlað er því

Mynd III-16

Brottfarir erlendra farþega um Keflavíkurflugvöll 2018-2022¹

1. Uppsafnaður fjöldi hvers árs. Punkturinn sýnir heildarfjölda 2022 samkvæmt grunnsþá Seðlabankans.

Heimildir: Ferðamálastofa, Isavia, Seðlabanki Íslands.

að vöruútflutningur í heild aukist um 1,2% í ár í stað 1,5% sem spáð var í ágúst.

Eins og í ágústspánni er talið að útflutningur sjávarafurða dragist saman á næsta ári. Skýrist það einkum af áframhaldandi samdrætti í aflaheimildum þorsks. Þessu til viðbótar er útlit fyrir minni loðnukvóta á árinu en áður var gert ráð fyrir. Af þeim sökum er nú talið að útflutningur sjávarafurða dragist saman um 3,9% á árinu í stað 2,7% í ágústspánni. Litlar breytingar hafa hins vegar orðið á horfum um útflutning álafurða og enn er gert ráð fyrir lítills háttar aukningu á næsta ári. Mögulegur orkuskortur í Evrópu eykur þó óvissu í áliðnaði og gæti leitt til minni eftirspurnar eftir álafurðum frá Íslandi en ella ef iðnframleiðsla í viðskiptalöndum verður minni (sjá rammagrein 1). Þrátt fyrir lakari horfur um útflutning sjávarafurða á næsta ári hefur spáin um vöruútflutning í heild ekki breyst. Gert er ráð fyrir lítills háttar samdrætti en þar vegur meiri vöxtur annars vöruútflutnings á móti lakari horfum í sjávarútvegi.

Spáð er meiri vexti heildarútflutnings í ár en horfur yfir spátímabilið breytast lítið

Talið er að heildarútflutningur aukist um 18,4% í ár sem er um 2 prósentum meiri vöxtur en spáð var í ágúst. Meiri vöxtur þjónustuútflutnings skýrir frávikkið þótt á móti vegi lítilla verri horfur um vöruútflutning (mynd III-17). Horfur fyrir spátímabilið í heild breytast hins vegar lítið frá ágústspánni og líkt og þá er áætlað að heildarmagn útflutnings verði svipað árið 2024 og það var árið 2019.

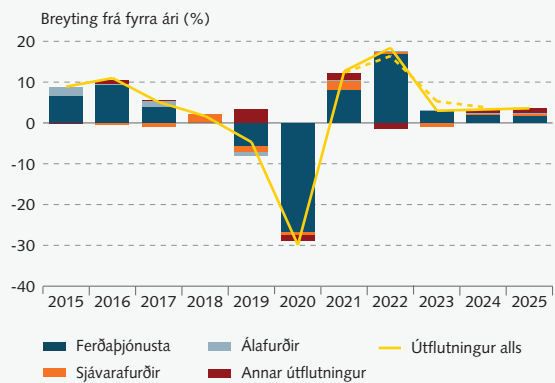
Mikill vöxtur innflutnings í ár en hægari vöxtur á næsta ári

Innflutningur vöru og þjónustu jókst um 17,6% milli ára á öðrum ársfjórðungi og um 24,5% á fyrri helmingi ársins líkt og gert var ráð fyrir í ágúst (mynd III-18). Á öðrum ársfjórðungi var hann því orðinn meiri en hann var mestur árið 2018. Vöruinnflutningur jókst um 7,7% á fyrri helmingi ársins vegna mikils vaxtar í öllum meginundirlíðum annars vöruinnflutnings. Innflutningur á súráli, skipum og flugvélum dróst aftur á móti saman milli ára. Vísbandingar eru um áframhaldandi kröftugan vöxt vöruinnflutnings á þriðja ársfjórðungi líkt og gert var ráð fyrir í ágúst en vegna endurskoðunar á áður birtum tölum er nú gert ráð fyrir að hann aukist um 6,6% á árinu í heild í stað 6,9% í ágúst.

Þjónustuinflutningur jókst um 73,3% á fyrri helmingi ársins líkt og gert var ráð fyrir í ágúst. Vöxtinn má að miklu leyti rekja til aukinna útgjalda Íslendinga á ferðalögum erlendis en utanlandsferðir Íslendinga voru orðnar álíka margar á öðrum ársfjórðungi og þær

Mynd III-17

Útflutningur og framlag undirliða 2015-2025¹

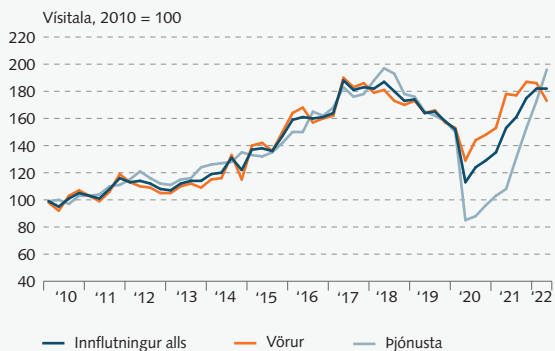

1. Frávik geta verið á milli samtölu framlags undirliða og heildarútflutnings vegna keðjutengingar þjóðhagsreikninga. Ferðabjónusta er samtala á „ferðalögum“ og „farþegaflutningum með flugi“. Álútflutningur skv. skilgreiningu þjóðhagsreikninga. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalína sýnir spá PM 2022/3.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-18

Innflutningur vöru og þjónustu¹

1. ársfj. 2010 - 2. ársfj. 2022

1. Árstíðarleiðréttar magnvísitölur.
Heimild: Hagstofa Íslands.

voru á sama tíma árið 2019. Nokkur vöxtur var einnig í öðrum undirlíðum þjónustuinflutnings og jókst annar þjónustuinflutningur um 39% milli ára á fyrri helmingi ársins. Vísbendingar eru um að vöxtur þjónustuinflutnings á þriðja fjórðungi þessa árs hafi þróast í takt við það sem áætlað var í ágúst og horfur eru á að ferðir Íslendinga til útlanda verði álíka margar í ár og þá var áætlað. Talið er að innflutningur í heild aukist um 16,5% í ár sem er svipað og spáð var í ágúst. Líkt og þá er áætlað að nokkuð muni hægja á vexti innflutnings á næsta ári og að hann verði um 3% á ári út spátímann.

Horfur á viðskiptahalla út spátímann

Halli á viðskiptajöfnuði nam 4,3% af landsframleiðslu á öðrum ársfjórðungi sem er svipað og gert var ráð fyrir í ágúst. Endurskoðun á tölum fyrir fyrsta ársfjórðung gerir það hins vegar að verkum að hallinn var tæplega 15 ma.kr. minni á fyrri helmingi ársins eða sem nemur 0,8% af landsframleiðslu. Tölur fyrir fyrri ár voru einnig endurskoðaðar sem m.a. endurspeglar að þjóðhagslegur sparnaður er nú talinn vera meiri en áður var áætlað. Halli á viðskiptajöfnuði mældist 1,6% af landsframleiðslu í fyrra í stað 2,9% líkt og áður var talið og afgangur ársins 2020 var einnig rúmlega 1 prósentu meiri.

Mikil breyting hefur orðið á samsetningu viðskiptajafnaðar frá því að jöfnuður frumpáttatekna varð neikvæður á fjórða fjórðungi í fyrra. Skýrist viðsnúningurinn fyrst og fremst af auknum hagnaði innlendra félaga í eigu erlendra aðila en þar vegur þungt aukinn hagnaður álfyrirtækja vegna mikillar verðhækkunar á álafurðum. Útlit er fyrir að dragi úr áhrifunum þegar líður á árið eftir mikla lækkun á heimsmarkaðsverði áls undanfarna mánuði. Þá leggst á sömu sveif að nú er gert ráð fyrir meiri afgangi á þjónustujöfnuði á seinni helmingi ársins en í ágúst. Horfur eru því á að halli á viðskiptajöfnuði verði 2,1% af landsframleiðslu í ár en ekki 3,7% eins og spáð var í ágúst (mynd III-19).

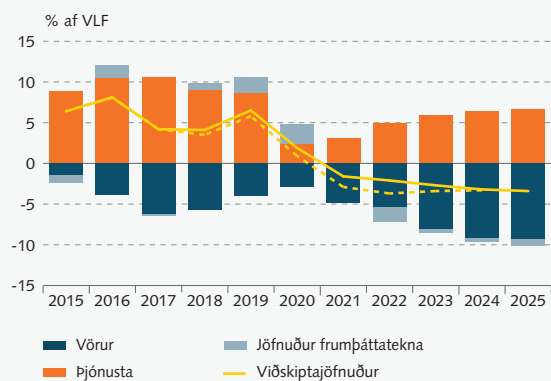
Einnig er útlit fyrir minni halla á næsta ári þrátt fyrir meiri rýrnun viðskiptakjara en áður var spáð og skýrist það af hagstæðari þróun frumpáttatekna vegna áður nefndrar endurskoðunar sögulegra talna. Talið er að hallinn verði 2,7% af landsframleiðslu eða 0,7 prósentum minni en spáð var í ágúst. Líkt og þá er spáð ríflega 3% viðskiptahalla á seinni hluta spátímans.

Hagvöxtur

Landsframleiðsla er orðin meiri en hún var fyrir farsóttina

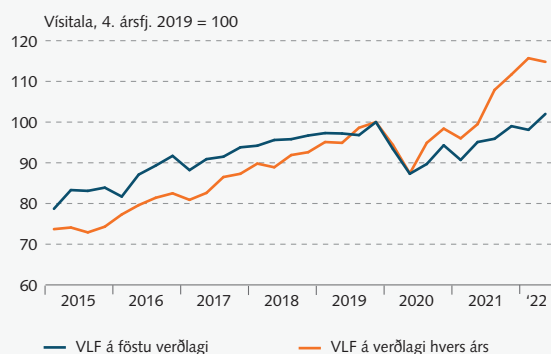
Landsframleiðsla jókst um 3,9% á milli fjórðunga á öðrum ársfjórðungi. Hún hefur því aukist um tæplega

Mynd III-19
Viðskiptajöfnuður 2015-2025¹

1. Viðskiptajöfnuður án áhrifa fallinna fjármálafyrirtækja árið 2015. Jöfnuður rekstrarframlaga talinn með frumpáttajöfnuði. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalína sýnir spá PM 2022/3.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-20
Verg landsframleiðsla¹
1. ársfj. 2015 - 2. ársfj. 2022

1. VLF á föstu verðlagi er út frá keðjutengdu verðmæti. Árstíðarleiðréttar tölur.
Heimild: Hagstofa Íslands.

17% frá því að hún var í lágmarki á öðrum ársfjórðungi 2020 og var 2% yfir því sem hún var á síðasta ársfjórðungi 2019, rétt áður en heimsfaraldurinn skall á (mynd III-20). Nafnvirði landsframleiðslunnar var hins vegar orðið tæplega 15% meira á öðrum fjórðungi en í lok árs 2019.

Árshagvöxtur var heldur minni á fyrri hluta ársins en spáð var í ágúst ...

Landsframleiðsla jókst um 6,1% milli ára á öðrum fjórðungi ársins. Það er minni vöxtur en gert hafði verið ráð fyrir í ágústspá bankans en þá var búist við að hann hafi verið 7,7%. Árshagvöxtur gaf því heldur eftir frá fyrri fjórðungi þegar hann mældist 7,6% sem endurspeglar samdrátt í fjármunamyndun og neikvætt framlag birgðabreytinga sem vó þyngra en kröftug aukning í vexti einkaneyslu og framlagi utanríkisviðskipta (mynd III-21).

Hagvöxtur var 6,8% að meðaltali á fyrri hluta ársins sem er tæplega 1 prósentu minni vöxtur en gert var ráð fyrir í ágústspá bankans (mynd III-22). Aukning neyslu- og fjárfestingarútgjalda var í ágætu samræmi við spána en framlag birgðabreytinga reyndist nokkru minna og því mælist vöxtur þjóðarútgjalda um 1 prósentu minni en spáð var.

... en á móti eru hagvaxtarhorfur að mestu óbreyttar á seinni hluta ársins

Talið er að landsframleiðsla hafi aukist um 5,2% á milli ára á þriðja ársfjórðungi og að hagvöxtur á árinu öllu verði 5,6% sem er 0,3 prósentum minni vöxtur en gert var ráð fyrir í ágúst. Þar vegast á annars vegar bjartari horfur í utanríkisviðskiptum þar sem framlag til hagvaxtar er nú talið verða jákvætt í fyrsta sinn eftir farsóttina og hins vegar hægari vöxtur þjóðarútgjalda sem fyrst og fremst endurspeglar lakari horfur um íbúðafjárfestingu.

Útlit fyrir meiri hagvöxt á næsta ári en spáð var í ágúst

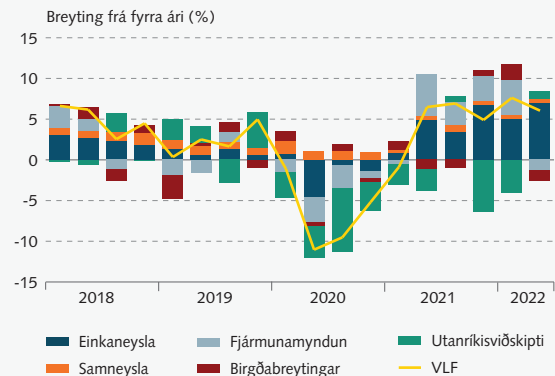
Á næsta ári er talið að hægja muni á hagvexti. Hann hjaðnar þó hægjar en spáð var í ágúst sem að mestu má rekja til bjartsýnni horfa um einkaneyslu en einnig grunnáhrifa minni vaxtar fjárfestingar á þessu ári. Talið er að hagvöxtur verði 2,8% sem er tæplega 1 prósentu meiri vöxtur en spáð var í ágúst (mynd III-23).

Eins og í ágúst er talið að hægi áfram á hagvexti er líður á spátímann og að hann verði 2½% á ári að meðaltali á árunum 2024 og 2025. Töluverð óvissa er um þessar horfur og gætu þær verið of bjartsýnar ef t.d. er samið um meiri launahækkunar í yfirstandandi kjarasamningum en grunnspáin gerir ráð fyrir eða ef orkukreppan í Evrópu dýpkar enn frekar (sjá rammagrein 1).

Mynd III-21

Hagvöxtur og framlag undirliða¹

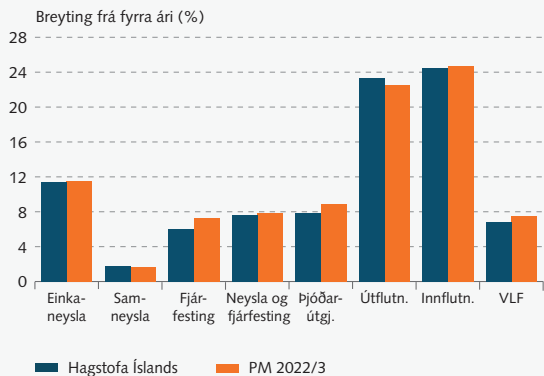
1. ársfj. 2018 - 2. ársfj. 2022

1. Frávik geta verið á milli samtölu framlags undirliða og hagvaxtar vegna keðjutengingar þjóðhagsreikninga.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-22

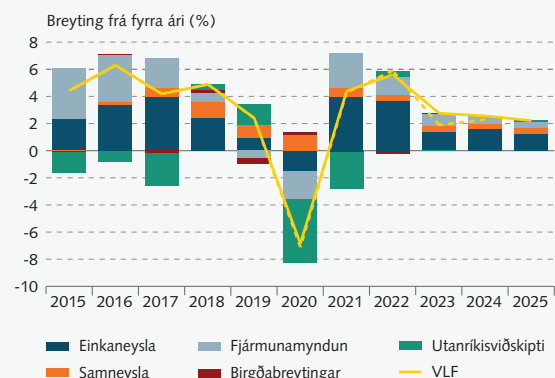
Þjóðhagsreikningar fyrri hluta 2022

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-23

Hagvöxtur og framlag undirliða 2015-2025¹

1. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalína sýnir spá PM 2022/3. Frávik geta verið á milli samtölu framlags undirliða og hagvaxtar vegna keðjutengingar þjóðhagsreikninga.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.